

TÜRKİYE MUHASEBE-FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI'NA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ*

*Accounting of Financial Instruments According to Turkish Accounting-Financial
Reporting Standards*

Gamze Ayça KAYA[†]

ÖZET

Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)'nda, finansal araçlarla ilgili TMS/IAS 32 Finansal Araçlar: Sunum, TMS/IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TFRS/IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve TFRS/IFRS 9 Finansal Araçlar standartları bulunmaktadır.

İşletme bilançolarında büyük tutarlarda yer alması nedeniyle finansal araçlar son dönemde büyük önem kazanmıştır. Finansal araçların büyük tutarlarda olması işletmelerin bu araçları nasıl muhasebeleştireceği konusunu gündeme getirmiştir. Finansal araçların muhasebeleştirilmesi işletmeler ve diğer karar vericiler (yatırımcılar, kreditorler, devlet vb.) açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmada Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları'na göre finansal araçlar muhasebeleştirilmektedir. Ayrıca finansal varlıklar ayrıntılı olarak açıklanmakta ve finansal borçlar üzerinde durulmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Araçlar, Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi, TMS 32, TMS 39, TFRS 7, TFRS 9.

ABSTRACT

In Turkish Accounting-Financial Reporting Standards (TAS/TFRS) have included related to financial instruments standards such as TAS/IAS 32: Financial Instruments: Presentation, TAS/IAS 39 Financial Instruments: Accounting and Measurement, TFRS/IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures and TFRS/IFRS 9 Financial Instruments.

Financial instruments have gained recently great importance because have located at great amounts in the balance sheets of businesses. Being at the great amounts of financial instruments has brought to the agenda that business's these instruments to how matter will account. Accounting of financial instruments has a place in a great importance in terms of businesses and other decision makers (investors, creditors, government etc.). In the study financial instruments have been accounted according to Turkish Accounting-Financial Reporting Standards. In addition financial assets have explained as detailed and haven't mentioned on the financial liabilities.

Key Words: Financial Instruments, Accounting of Financial Instruments, TAS 32, TAS 39, TFRS 7, TFRS 9.

1. GİRİŞ

Muhasebe standartlarında iki önemli muhasebe standart seti bulunmaktadır. Bunlardan birisi Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları UFRS (International Financial Reporting Standards-IFRS)'dir. Diğeri ise ABD'de Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından oluşturulan ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (United States Generally Accepted Accounting Principles-US GAAP)'dir.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standard Board-IASB) tarafından oluşturulan Uluslararası Muhasebe

* Bu çalışma, Gamze Ayça KAYA'nın "Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartlarına Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi (2013)" başlıklı doktora tezinden hazırlanmıştır.

[†] Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, E mail: gamzeayca@hotmail.com

Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nı Türkçeye çevirerek TMS ve TFRS olarak yayımlamıştır.

13.01.2011 Tarih ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 88'e göre "gerçek ve tüzel kişiler gerek ticari defterlerini tutarken, gerek bireysel ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına ve kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların yorumlarına aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadır" ifadesi nedeniyle Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları büyük bir önem kazanmıştır.

Finansal araçların büyük tutarlarda olması işletmelerin bu araçları nasıl muhasebeleştireceği konusunu gündeme getirmiştir. Finansal araçların muhasebeleştirilmesi işletmeler ve diğer karar vericiler (yatırımcılar, kreditorler, devlet vb.) açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmada Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları'na göre finansal araçlar muhasebeleştirilmektedir. Ayrıca finansal varlıklar ayrıntılı olarak açıklanmakta ve finansal borçlar üzerinde durulmamaktadır.

2. FİNANSAL ARAÇ KAVRAMI

Finansal araçlar, bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal araçta artışa neden olan herhangi bir sözleşme olarak tanımlanmaktadır (Özerhan ve Yanık, 2012: 164).

Nakit, sözleşmeden kaynaklanan finansal varlıklar, senetli ve senetsiz ticari alacaklar, senetli ve senetsiz ticari borçlar, hisse senetleri gibi özkaynak araçları, hazine bonusu, devlet tahvili, banka bonusu vb. borçlanma belgeleri finansal araçtır. Finansal kiralama bir sözleşme çerçevesinde kiraya veren için finansal varlık, kiracı için finansal borç oluşturduğundan finansal araçtır ve türev ürünlerle ilgili olumlu ve olumsuz farklar da finansal araç olarak kabul edilir. Altın, petrol gibi finansal olmayan varlıklarda bir sözleşme varsa bunlar da finansal araç sayılır ve altın alım sözleşmeleri de bir sözleşme içerdiklerinden finansal araç olarak kabul edilir.

Finansal araçlar, uzun vadeli ve düşük riskle fon elde etmek ve yatırımcıların ellerindeki fon fazlalıklarını değerlendirmelerine imkân sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Hisse senedi ve tahvillerin tarihesi aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

Hisse senedi, en basit ifadeyle, mülkiyet anlamına gelir. Bu yüzden hisse senetleri bir ticari işletmenin mülkiyetinin bir kısmını temsil eden katılım paylarıdır. Hisseler yoluyla mülkiyet fikri, orta çağ zamanlarına kadar dayanır. Rönesans devrinde tüccar grupları ticari seferlerini finanse etmek için bir araya geldiklerinde ve ilk bankerler kredilerin geri ödenmesini sağlamak için işletmenin mülkiyetinin bir kısmını almalarıyla bu uygulama yaygınlaştı. Ancak bu ilk ortaklı şirketler, genellikle sınırlı amaçlarla kurulan tek bir gemi yolculuğunun finansmanı gibi geçici girişimlerdi ve söz konusu amaç gerçekleştiğinde feshediliyorlardı. Hollandalı tüccarlar tarafından 1602 yılında kurulan ve şirketin 200 yıl sonraki iflasına kadar Amsterdam'da ticareti yapılan devredilebilir hisse senedi sertifikaları ihraç eden Hollanda Doğu Hindistan Şirketi ilk ortaklı şirket olarak değerlendirilebilir. 17. Yüzyılın sonuna kadar Londra'daki kahve tüccarları, anonim şirketlerin hisselerinin ticaretiyle geçimlerini sağlıyorlardı. Fakat sanayi devrimi, kanallar ve fabrikalar inşa etmek için büyük miktarlara varan sermaye artırımını gerekli kıldı. Böylece bu kanal ve fabrikaların hisseleri yaygın bir şekilde ticarete konu olmaya başladı (Levinson, 2007: 187-188).

Tahviller, orta çağlarda zenginlerin savaşları finanse etmek için verdikleri ödünç paraların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Hükümetlerin mali gereksinimleri arttıkça, zenginler kendilerinden talep edilen büyük miktarda borçları karşılamakta güçlük çekmeye başladılar. Tahvil çıkartılması sayesinde hükümetler yalnızca bir grup zengine mecbur kalmayacak ve pek çok kişiden borç alma olanağına kavuşacaktı. Ayrıca borçlandıkları kişilere, borçlunun karşılığını vermeyeceğini düşünmeleri halinde tahvili başkalarına satabilme hakkı gibi kolaylıklar da sağlayarak, risk oranını

düşürüyorlardı. Bilinen en eski tahvil Venedik Bankası tarafından 1157 yılında, İstanbul'daki bir savaşı finanse etmek amacıyla çıkarılmıştır (Levinson, 2007: 87).

3. TMS VE TFRS'DE FİNANSAL ARAÇLARLA İLGİLİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

Türkiye Muhasebe Finansal Raporlama Standartları'nda finansal araçlarla ilgili değerlendirme ölçüleri aşağıda açıklanmaktadır. TFRS'de birçok değerlendirme esası olmasına rağmen finansal araçların değerlendirilmesinde aşağıda sayılan değerlendirme ölçüleri kullanılmaktadır.

3.1. Maliyet Değeri

Maliyet değeri; işletmenin edindiği finansal varlıkların ve yükümlülüğe girdiği finansal borçların tutarındır (Demir, 2008: 69). Maliyet değeri kavramı TMS 39'da açıkça tanımlanmamakla birlikte, finansal varlığın aktif piyasa fiyatı yoksa ve gerçeğe uygun değer hesaplanamıyorsa maliyet değeri ile değerlendirme yapılabileceği açıklanmaktadır. Ancak TFRS 9, finansal varlıkların maliyet değeri ile değerlendirilmesine izin vermemektedir. TFRS 9'da tüm varlıklar sonraki dönemlerde ya gerçeğe uygun değer ya da itfa edilmiş maliyet ile değerlendirilmektedir. Maliyet değeri kavramı, tarihi maliyet olarak da adlandırılmaktadır.

3.2. Etkin Faiz Yöntemi, Etkin Faiz Oranı ve İtfa Edilmiş Maliyet

TMS 39'da etkin faiz yöntemi, etkin faiz oranı ve itfa edilmiş maliyet aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır.

Etkin faiz yöntemi; finansal varlık veya borcun itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemidir. Bir yatırımın etkin faiz yöntemi kullanılarak bulunan değerine itfa edilmiş maliyet, iskonto edilmiş değer veya bugünkü değer denir. Etkin faiz yöntemi, paranın zaman değerini (bugünkü değer) ve bileşik faizi temel alır. Etkin faiz yöntemi aslında bugünkü değer yöntemi ile aynıdır aralarında ifade farklılığı bulunur.

Etkin faiz oranı; finansal aracın beklenen ömrü boyunca gelecekteki tahmini nakit ödeme ve tahsilatlarını ilgili finansal varlık veya borcun net defter değerine indirgeyen orandır. TMS 39'a göre bugünkü değer formülü aşağıdaki gibidir (Sağlam ve Diğerleri, 2009: 1000; Özerhan ve Yanık, 2012: 183):

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değeri} \times [1/(1+i)^n] \quad (n: \text{Süre}, i: \text{İskonto Oranı veya Etkin Faiz Oranı})$$

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değeri}/(1+\text{İskonto Oranı})^{(\text{Vadeye Kalan Gün}/365)} \text{ veya}$$

$$\text{Bugünkü Değer} = \text{Gelecek Değeri}/(1+\text{İskonto Oranı})^{(\text{İşlemiş Aylık Faiz}/12)}$$

Etkin faiz oranı yani iç verim oranı, nakit girişlerinin bugünkü değer toplamını nakit çıkışlarının bugünkü değer toplamına eşitleyen, net bugünkü değeri sifıra eşitleyen ve kârlılık endeksini 1'e eşitleyen orandır. Etkin faiz oranı ve itfa edilmiş maliyet aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır.

Örneğin; nominal değeri 9.000 TL olan 5 yıl vadeli bir bononun ihraç edildiğini varsayalım. Bononun faizi; ilk yıl % 5, ikinci yıl % 7, üçüncü yıl % 9, dördüncü yıl % 10, beşinci yıl % 12'dir.*

Etkin faiz oranı (EFO), finansal aracın beklenen yaşamı boyunca iskontolanan gelecekteki nakit ödemeleri ve tahsilatları tahmin edilerek hesaplanır. Gelecekteki nakit akışları ve etkin faiz oranı aşağıdaki gibi hesaplanır.

* Bu örnek, Ramirez (2007), s.6'dan uyarlanmıştır.

1. Yıl: 9.000 TL x % 5 = 450 TL
2. Yıl: 9.000 TL x % 7 = 630 TL
3. Yıl: 9.000 TL x % 9 = 810 TL
4. Yıl: 9.000 TL x %10 = 900 TL
5. Yıl: 9.000 TL x %12 = 1.080 TL + 9.000 TL = 10.080 TL

$$9.000 = \frac{450}{(1+EFO)^1} + \frac{630}{(1+EFO)^2} + \frac{810}{(1+EFO)^3} + \frac{900}{(1+EFO)^4} + \frac{(1.080+9.000)}{(1+EFO)^5}$$

Bu denklem çözülünce etkin faiz oranı % 8,33 bulunmaktadır.* Yükümlülüğün itfa edilmiş maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanır:

Yıllar	Yılın Başındaki İtfa Edilmiş Maliyet (a)	Faiz (b)=(a)x%8,33	Nakit Akışları (c)	Yılın Sonundaki İtfa Edilmiş Maliyet (d)=(a)+(b)-(c)
1	9.000	750	450(9.000x%5)	9.300
2	9.300	774	630(9.000x%7)	9.444
3	9.444	787	810(9.000x%9)	9.421
4	9.421	785	900(9.000x%10)	9.306
5	9.306	775	9.000+1.080(9.000x%12)	-

3.3. Gerçeğe Uygun Değer

Gerçeğe uygun değer; karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır.

Gerçeğe uygun değer işlem maliyetleri için herhangi bir indirim olmaksızın, ümit edilen brüt mübadele değeridir (Alexander ve Nobes, 2004: 356). Gerçeğe uygun değer; bir varlık ya da yükümlülüğün satılabilecek fiyatı ya da bir varlık için başka birisinin ödeyeceği değer olarak da tanımlanmaktadır (Needles ve Diğerleri, 2011: 448; King, 2008: 22).

Gerçeğe uygun değer ölçüm tarihindeki piyasa katılımcıları arasında bir ticari faaliyet içinde bir varlığın satılması ya da bir finansal yükümlülüğün transfer edilmesi ile alınabilecek fiyatıdır ve böylece fiyatı belirlenen finansal araçların riskleri ve nakit akışları şimdiki değerlerini yansıtır (Ryan, 2007: 4). Gerçeğe uygun değer görüşü, piyasaların nispeten kusursuz ve tam olduğunu böyle bir ortamda finansal raporların şimdiki piyasa fiyatlarından çıkarılan gerçeğe uygun değerleri raporlayarak pasif yatırımcı ve kreditorlerin ihtiyaçlarını karşılayabildiğini varsayar (Whittington, 2008: 139). Üzerinde anlaşılan fiyatın gerçeğe uygun değer olarak kabul edilebilmesi, tam rekabet koşullarının bulunduğu piyasalarda mümkün olabilir. Aksak rekabetin olduğu piyasalarda ise gerçeğe uygun değer tek ve sınırlı bir anlamı bulunmaz (Tokay ve Deran, 2009: 156).

Gerçeğe uygun değer bulunmasında şu unsurlar dikkate alınmalıdır (TMS 39, m.48A):

- Aktif bir piyasada kayıtlı bir fiyatın varlığı,
- Finansal aracın aktif bir piyasanın bulunmaması durumunda, işletme gerçeğe uygun değeri bir değerlendirme yöntemi kullanarak belirler. Değerleme yönteminin kullanılmasının amacı, finansal aracın fiyatının ne olacağını tespit edilmesidir. Söz konusu değerlendirme yöntemleri aşağıdakileri içermektedir:
 - ✓ Son dönemlerde gerçekleştirilen piyasa işlemlerinin kullanılması,
 - ✓ Büyük ölçüde aynı (benzer) olan başka bir finansal araca ilişkin gerçeğe uygun değer referans olarak alınması,
 - ✓ İskonto edilmiş nakit akış analizlerinin kullanılması,
 - ✓ Opsiyon fiyatlama modelleri.

* Excel'de f_x fonksiyonunda finansal kategorisinde İç Verim Oranı (Değerler; Tahmin) formülüyle hesaplanmıştır.

Gerçeğe uygun değere dayalı muhasebe uygulamaları, bir işletmenin finansal durumunun resmini tarihsel maliyet muhasebesinden daha doğru sağlayabilir (Zack, 2009: 10). Gerçeğe uygun değer muhasebesinin uygulanmasında gerçeğe uygun değer belirlenmesi için üç ölçüt kullanılmaktadır (Özkan ve Terzi, 2009: 29–30):

- **Gerçeğe uygun değer olarak giriş değerinin kullanılması:** Bu yöntemde varlıklar, yerine koyma maliyeti ile yeniden değerlemeye tabi tutulur ve varlık cari maliyetleri üzerinden kaydedilerek gelir tablosu gerçekleşmemiş kazanç ve kayıplar dikkate alınarak düzenlenir.

- **Gerçeğe uygun değer olarak çıkış değerinin kullanılması:** Varlık ve yükümlülükler, her dönem cari satış fiyatları üzerinden değerlendirilir ve gerçekleşmemiş kazanç ve kayıplar, kapsamlı gelirin bir parçası olarak raporlanır.

- **Gerçeğe uygun değer olarak karma yöntemin kullanılması:** Bu yöntem, farklı zamanlarda aynı varlık ve yükümlülükler için, tarihi maliyet ile birlikte alternatif olarak uygulanır. Muhasebeleştirme öncelikli olarak maliyet değeri üzerinden yapılır; fakat gerçeğe uygun değer belirli durumların varlığı halinde uygulanır. Örneğin, varlıkların maliyet değeri üzerinden muhasebeleştirilmesine karşın değer düşüklük testine tabi tutulması, şerefiyenin hesaplanması ve dağıtımı gibi. Yani gerçeğe uygun değer, tarihi maliyet muhasebesi verilerinden hareketle belirlenmektedir.

Gerçeğe uygun değer kavramına getirilen eleştiriler aşağıdaki gibidir (Demir ve Bahadır, 2007: 70; Tokay ve Diğerleri, 2005: 15):

- Gerçeğe uygun değere dayalı değerlemedeki dalgalanmalar, çoğu zaman şirketin finansal durumundaki değişimleri yansıtmamaktadır.

- Gerçeğe uygun değer, çoğu zaman şirketin gerçek işlemlerine dayanmamaktadır.

- Varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesi, genellikle yüksek maliyetli bir süreçtir.

- TFRS/UFRS'de yer alan alternatif gerçeğe uygun değer bileşenleri (net gerçekleştirilebilir değer, geri kazanılabilir değer ve kullanım değeri), genellikle birbirinden farklı sonuçlar vermektedir.

- Gerçeğe uygun değer belirlenmesinde hangi piyasada oluşan fiyatın kullanılacağı konusu, standartlarda açık bir şekilde belirtilmemektedir.

4. TMS VE TFRS'YE GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN SINIFLANDIRILMASI

TMS 39 ve TFRS 9'a göre finansal varlıkların sınıflandırılması aşağıda açıklanmaktadır.

4.1. TMS 39'a Göre Finansal Araçların Sınıflandırılması

03.11.2006 tarih ve 26335 sayılı Resmi Gazetede 41 sıra no ile yayımlanan TMS 39 Md. 9'da finansal varlıklar ve yükümlülükler tanımlanmaktadır. Finansal varlıklar, dört sınıfa ayrılmaktadır. Bunlar; gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak varlıklar, kredi ve alacaklar ve satılmaya hazır finansal varlıklardır. Finansal borçlar ise gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal yükümlülükler ve itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal yükümlülükler olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır.

28.10.2011 tarih ve 28098 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 217 sıra no'lu tebliğ ile güncellenmiş olan TMS 39 Md. 9'da finansal araçlar; alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlık veya borç, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borç olmak üzere iki sınıfa ayrılır. Bu düzenlemeye göre finansal araçlar iki çeşide indirilmiş olmakla beraber, 01.01.2015 tarihine kadar bu araçlar dört grup olarak ayırma tabi tutulacaktır.

Bir finansal varlık ya da borç aşağıdaki durumlarda, alım satım amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılır:

- Varlık ya da borç, yakın bir tarihte satılmak veya geri satın alınmak amacıyla edinilmişse,
- İlk muhasebeleştirme sırasında, son zamanlarda ve kısa dönemde kâr elde edeceği yönünde delil bulunan belirli finansal araçlardan oluşan portföyün bir parçasıysa,
- Bir türev ürünü olması durumunda alım satım amaçlı elde tutulan varlık ya da borç olarak sınıflandırılır.

Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak varlıklar, kredi ve alacaklar ve satılmaya hazır finansal varlıklar aşağıda açıklanmaktadır.

4.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar; vadeleri bir yıldan daha kısa süreli olan ve alım satım amaçlı varlıklardır. Bu varlıklar, gerçeğe uygun değerle değerlendirilir ve gerçeğe uygun değer farkları kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Alım satım amaçlı menkul kıymetler kapsamında; tahvil, senet, bono, para piyasası kâğıtları gibi borçlanma senetleri ve pazarlanabilir özelliğine sahip hisse senetleri ve diğer menkul kıymetler ve türev finansal varlıklar yer alır (Akdoğan, 2001: 62).

4.1.2. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Varlıklar

Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar; işletmenin vadeye kadar elde tutma niyet ve imkânının bulunduğu sabit veya belirlenebilir nitelikte ödemeler içeren ve sabit bir vadesi bulunan türev ürün olmayan finansal varlıklardır. Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar; tahvil, bono ve varlığa dayalı menkul kıymet gibi finansal varlıklardır. Özkaynağa dayalı finansal araçlar (hisse senetleri) belli bir vade taşımadıklarından bu grupta yer almazlar. Bu varlıklar, itfa edilmiş maliyetle değerlendirilir ve değerlendirme farkları kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

4.1.3. Kredi ve Alacaklar

Kredi ve alacaklar; sabit veya belirlenebilir nitelikte ödemelere sahip olan ve aktif bir piyasada işlem görmeyen türev ürün olmayan finansal varlıklardır. Kredi ve alacaklarda ödeme vadelerinin önceden belirlenmesi şartı bulunmaz bu nedenle vadeye kadar elde tutulacak varlıklardan ayrılırlar. Kredi ve alacaklar, itfa edilmiş maliyet ile değerlendirilir ve değerlendirme farkları kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Ticari alacaklar, bankaların kullandığı krediler, banka mevduatı, alınan çekler, iştiraklerden ve bağlı kuruluşlardan alacaklar kredi ve alacaklar sınıfı içindedir. Ancak bunlardan aktif bir pazarda alım satım konusu olmayanları kredi ve alacaklar sınıfına girerler. Aktif bir pazarı bulunan varlıklar, kredi ve alacaklar sınıfına alınmaz “Satılmaya Hazır Varlıklar” veya “Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar” arasında sınıflandırılabilirler (Örten ve Diğerleri, 2010: 480).

4.1.4. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar

Satılmaya hazır finansal varlıklar; kredi ve alacaklar, vadeye kadar elde tutulacak varlıklar ve gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar dışında kalan türev olmayan ve hisse senedine veya borsaya kayıtlı borçlanma senedine dayalı finansal varlıklardır (Mısırlıoğlu, 2008: 71). Satılmaya hazır finansal varlıklar, alım satım amaçlı değildir ve finansal sıkıntı durumunda her an elden çıkarılabilen menkul kıymetlerdir. Satılmaya hazır finansal varlıklar, gerçeğe uygun değerle değerlendirilir ve değerlendirme farkları özkaynaklar içerisinde muhasebeleştirilir.

TMS 39'a göre finansal varlıkların sınıflandırılması, değerlendirme ölçüleri ve değerlendirme farkları aşağıda özetlenmektedir:

Tablo 1: TMS 39'a Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması, Değerleme Ölçüleri ve Değerleme Farkları

Sınıflandırma	Değerleme Ölçüleri	Değerleme Farkları
Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar	Gerçeğe uygun değer	Kâr ve zararda
Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar	İtfa edilmiş maliyet	Kâr ve zararda
Kredi ve alacaklar	İtfa edilmiş maliyet	Kâr ve zararda
Satılmaya hazır finansal varlıklar	Gerçeğe uygun değer	Özkaynakta

TMS 39'a göre finansal yükümlülüklerin sınıflandırılması, değerlendirme ölçüleri ve değerlendirme farkları aşağıda özetlenmektedir:

Tablo 2: TMS 39'a Göre Finansal Yükümlülüklerin Sınıflandırılması, Değerleme Ölçüleri ve Değerleme Farkları

Sınıflandırma	Değerleme Ölçüleri	Değerleme Farkları
Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal yükümlülükler	Gerçeğe uygun değer	Kâr ve zararda
İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal yükümlülükler	İtfa edilmiş maliyet	Kâr ve zararda

4.2. TFRS 9'a Göre Finansal Araçların Sınıflandırılması

TFRS 9'a göre finansal varlıklar ve yükümlülükler; gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan ve itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar ve yükümlülükler olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır.

TFRS 9 Md. 4.1.5'e göre, bir finansal varlık ilk muhasebeleştirme sırasında geri dönülemeyecek şekilde yani sonraki dönemlerde de sınıflandırma değişikliği yapmadan "gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan" olarak sınıflandırılabilir.

TFRS 9 Md. 4.2.2'ye göre, bir finansal yükümlülük ilk muhasebeleştirme sırasında "gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan" olarak sınıflandırılabilir. TFRS 9 Md. 4.1.1'de sonraki dönemlerde finansal varlıklar; itfa edilmiş maliyetle değerlendirilen ve gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıklar olmak üzere iki sınıfa ayrılır.

TFRS 9'a göre finansal varlıkların sınıflandırılması, değerlendirme ölçüleri ve değerlendirme farkları aşağıda özetlenmektedir:

Tablo 3: TFRS 9'a Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması, Değerleme Ölçüleri ve Değerleme Farkları

Sınıflandırma	Değerleme Ölçüleri	Değerleme Farkları
Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar ya da alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlıklar	Gerçeğe uygun değer	Kâr ve zararda
İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar	İtfa edilmiş maliyet	Kâr ve zararda

TFRS 9'a göre finansal yükümlülüklerin sınıflandırılması, değerlendirme ölçüleri ve değerlendirme farkları aşağıda özetlenmektedir:

Tablo 4: TFRS 9'a Göre Finansal Yükümlülüklerin Sınıflandırılması, Değerleme Ölçüleri ve Değerleme Farkları

Sınıflandırma	Değerleme Ölçüleri	Değerleme Farkları
Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal yükümlülükler ya da alım satım amaçlı elde tutulan finansal yükümlülükler	Gerçeğe uygun değer	Kâr ve zararda
İtfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal yükümlülükler	İtfa edilmiş maliyet	Kâr ve zararda

5. FİNANSAL ARAÇLARDA DÖNEM SONUNDA YAPILAN MUHASEBELEŞTİRME İŞLEMLERİ

Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak varlıklar, kredi ve alacaklar ve satılmaya hazır finansal varlıklar dönem sonunda aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmektedir.

5.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr ve Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

Gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar, ilk muhasebeleştirmede ve dönem sonunda gerçeğe uygun değerle muhasebeleştirilmektedir.

Örneğin; 23.10.2012 tarihinde A İşletmesi, borsada işlem gören adedi 10 TL'den 5.000 adet hisse senedini satın almış ve 200 TL komisyon ödemiştir. Satın alınan hisse senetleri, 30.10.2012 tarihinde teslim alınmıştır. Ayrıca işletme, finansal araçlarını muhasebeleştirirken işlem tarihi yöntemini kullanmaktadır.

23.10.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		50.000	
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan			
Finansal Yatırımlar Hesabı			
653 KOMİSYON GİDERLERİ HESABI		200	
	102 BANKALAR HESABI		50.200
10 x 5.000 = 50.000			
Alış Kaydı			

31.12.2012 tarihinde gerçeğe uygun değeri, 12 TL ya da 9 TL olması durumunda aşağıdaki kayıtlar yapılmalıdır.

31.12.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		10.000	
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan			
Finansal Yatırımlar Hesabı			
	679 DİĞER OLAĞAN GELİR VE		10.000
	KARLAR HESABI		
2 x 5.000 = 10.000			
Gerçeğe Uygun Değer Artışının Kaydedilmesi			

31.12.2012			
689 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HESABI		5.000	
	1XX FİNANSAL YATIRIMLAR		5.000
	HESABI		
	Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z		
	Yansıtılan Finansal Yatırımlar		
	Hesabı		
1 x 5.000 = 5.000			
Gerçeğe Uygun Değer Azalışının Kaydedilmesi			

5.2. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Varlıklar

Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değerle, dönem sonunda itfa edilmiş maliyetle muhasebeleştirilmektedir.

Örneğin; işletme 01.12.2012 tarihinde vadeye kadar elde tutmak amacıyla 5.000 TL'ye devlet tahvili satın almıştır. Devlet tahvilinin nominal bedeli 5.300 TL olup, vadesi 6 aydır. İşletme vadeye kadar elde tutmak amacıyla aldığı tahvili elden çıkarmamış olup 31.12.2012 tarihinde bu

tahvil işletmenin varlıkları arasında yer almaktadır. İşletme bu tahvilin anapara ve faizini 31.05.2013 tarihinde tahsil etmiştir.

İç verim oranı ve bugünkü değerin 31.12.2012 tarihi itibarıyla hesaplanması aşağıdaki gibidir.

$$BD = GD / (1+i)^{6/12}$$

$$5.300 = 5.000 \times (1+i)^{0,5}$$

$$i = 0,14$$

$$BD = 5.300 / (1 + 0,14)^{5/12} = 5023,22 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz} = 5023,22 - 5.000 = 23,22 \text{ TL}$$

01.12.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Yatırımlar Hesabı		5.000	
102 BANKALAR HESABI			5.000
Alışın Kaydedilmesi	/		

Devlet tahvilinin faiz geliri aşağıdaki gibi kaydedilmelidir.

31.12.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Yatırımlar Hesabı		23,22	
642 FAİZ GELİRİ HESABI			23,22
Faizin Kaydedilmesi	/		

Vade sonunda anapara ve faizin tahsili aşağıdaki gibi kaydedilmelidir.

31.05.2013			
102 BANKALAR HESABI		5.300	
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Yatırımlar Hesabı Alış Bedeli 5.000 Faiz Geliri 23.22			5023,22
642 FAİZ GELİRİ HESABI			276,78
Vade Sonunda Anapara ve Faizin Kaydedilmesi	/		

31.12.2012 tarihinde devlet tahvilinin net bugünkü değerinin 4.800 TL olması durumunda, muhasebe kaydı aşağıdaki gibi yapılmalıdır.

31.12.2012			
654 KARŞILIK GİDERLERİ HESABI		223,22	
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI			223,22
5023,22 – 4.800 = 223,22 Değer Düşüklüğü İçin Karşılık Ayrılması	/		

5.3. Kredi ve Alacaklar

Kredi ve alacaklar ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değerle, dönem sonunda itfa edilmiş maliyetle muhasebeleştirilmektedir.

Örneğin; işletme 01.11.2012 tarihinde nominal değeri 1.500 olan ticari malını 3 ay vadeli olarak 2000 TL'ye satmıştır. KDV ihmal edilmiştir. Alacak 01.02.2013 tarihinde tahsil edilmiştir.

$$BD = GD / (1+i)^{3/12}$$
$$2000 = 1.500 \times (1+i)^{0,25}$$
$$i = 2,3$$
$$BD = 2000 / (1 + 2,3)^{2/12} = 1652,34 \text{ TL}$$
$$\text{Faiz} = 1652,34 - 1.500 = 152,34 \text{ TL}$$

01.11.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		2.000	
Kredi ve Alacaklar Hesabı			
600 YURTIÇI SATIŞLAR HESABI			1.500
12X ERTELENMİŞ FİNANSMAN			500
KAZANCI HESABI			
Ticari Mal Satışının Kaydedilmesi	/		

31.12.2012 ve 01.02.2013 tarihlerinde muhasebeleştirme işlemleri, aşağıdaki gibi kaydedilmelidir.

31.12.2012			
12X ERTELENMİŞ FİNANSMAN KAZANCI HESABI		152,34	
642 FAİZ GELİRİ HESABI			152,34
Faiz Gelirinin Kaydedilmesi	/		

01.02.2013			
102 BANKALAR HESABI		2.000	
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI			1652,34
Kredi ve Alacaklar Hesabı			
642 FAİZ GELİRİ HESABI			347,66
Tahsil İşleminin Kaydedilmesi	/		

5.4. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar

Satılmaya hazır finansal varlıklar, ilk muhasebeleştirmede ve dönem sonunda gerçeğe uygun değerle muhasebeleştirilmektedir.

Örneğin; işletme borsada işlem gören bir anonim şirketin hisselerinden 5000 adedini 1,4 TL'den 01.12.2012 tarihinde satın almıştır. 31.12.2012 tarihinde hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 1,6 TL'dir.

01.12.2012		
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı	7.000	
102 BANKALAR HESABI Alış Kaydı /		7.000

31.12.2012 tarihinde hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 1,6 TL olması durumunda aşağıdaki kayıt yapılmalıdır.

31.12.2012		
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı	1.000	
5XX DİĞER KAPSAMLI GELİR FİNANSAL VARLIK DEĞER FARKLARI DEĞİŞİMİ HESABI Gerçeğe Uygun Değer Artışının Kaydedilmesi /		1.000

31.12.2012 tarihinde hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 1,2 TL olması durumunda aşağıdaki kayıt yapılmalıdır.

31.12.2012		
5XX DİĞER KAPSAMLI GELİR FİNANSAL VARLIK DEĞER FARKLARI DEĞİŞİMİ HESABI	1.000	
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı Gerçeğe Uygun Değer Azalışının Kaydedilmesi /		1.000

6. FİNANSAL ARAÇLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ

Finansal varlıklarda değer düşüklüğünün hesaplanması, ihtiyatlılık ilkesi gereğiyle yapılır. Bir finansal varlık veya varlık grubunun değer düşüklüğüne uğradığına ilişkin tarafsız bir gösterge varsa, varlık değer düşüklüğüne uğrar ve bu değer düşüklüğü zararları hesaplanır. Değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız bir göstergenin bulunması durumunda, bu değer düşüklüğü kâr ve zarar (gelir tablosu)'da muhasebeleştirilir.

Finansal varlıklarda değer düşüklüğünü ortaya koyan göstergeler şunlardır (Ankarath ve Diğerleri, 2010: 248):

- İhraççının önemli finansal sıkıntıya girmesi,
- Anapara ve faiz ödemelerini yerine getirmemesiyle ihraççı tarafından sözleşmenin ihlal edilmesi,
- Borç verenin ihraççıya (alacaklı borçluya) normal iş durumları altında verilmeyen bir imtiyaz vermesi,
- İhraççının (borçlunun) iflas etme ihtimalinin yüksek olması,
- Finansal varlıklar için aktif piyasanın yok olması ya da
- Borçlunun taahhütlerini yerine getirmemesidir.

Yukarıda belirtilenler, değer düşüklüğüne ilişkin gözlemlenebilir nesnel kanıtlar (tarafsız göstergeler)'dir. Değer düşüklükleri tek bir olay ile ilgili olmayabilir. TMS 39'a göre, değer düşüklüğü olan finansal varlık ya da finansal varlık grubu için nesnel kanıtlar araştırılır ve finansal varlıklar değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

Bir finansal varlık ya da finansal varlık grubunun değerinin düştüğüne dair nesnel kanıtların var olup olmadığı her raporlama dönemi sonunda değerlendirilir. Alım satım amaçlı ve gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar gerçeğe uygun değerle değerlendirilir ve değer düşüklükleri hemen kâr veya zarara aktarılır bu nedenle bu sınıflandırmaya giren finansal varlıklar için ayrıca bir hesaplama yapılmaz. Yani gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar ve alım satım amaçlı finansal varlıklar, değer düşüklüğüne tabi tutulmazlar.

Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar ve kredi ve alacaklar itfa edilmiş maliyetle değerlendirilir. Bu varlıklarda değer düşüklüğünün oluştuğuna dair tarafsız göstergenin bulunması durumunda bu değer düşüklükleri doğrudan kâr ve zarara aktarılır. Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar ve kredi ve alacaklarda değer düşüklüğü birbirine benzer şekilde muhasebeleştirilmektedir.

Örneğin; işletme 01.12.2012 tarihinde, vadeye kadar elde tutmak ve faiz gelirinden faydalanmak amacıyla bir özel sektör kuruluşunun ihraç ettiği bonoyu satın almıştır. Bononun nominal bedeli 1.000 TL olup, vadesi 6 aydır. Alış bedeli 700 TL'dir. 31.12.2012 tarihinde yapılan değerlemede, bononun vadesinde değer düşüklüğüne uğradığı ve 1.000 TL'nin tahsil edilemeyeceği tespit edilmektedir. Nakit akışlarının net bugünkü değeri 500 TL olarak tahmin edilmektedir. İç verim oranı % 10'dur.

$$BD = 1000 / (1+0,10)^{5/12} = 1000 / 1,03985 = 961,677 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz} = 961,677 - 700 = 261,677 \text{ TL}$$

01.12.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		700	
Vadeye Kadar Elde Tutulacak			
Finansal Yatırımlar Hesabı			
	102 BANKALAR HESABI		700
Alışın Kaydedilmesi	/		

31.12.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		261,677	
Vadeye Kadar Elde Tutulacak			
Finansal Yatırımlar Hesabı			
	642 FAİZ GELİRİ HESABI		261,677
Faizin Kaydedilmesi	/		

31.12.2012			
654 KARŞILIK GİDERLERİ HESABI		461,677	
	1XX FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER		461,677
	DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI		
961,677 – 500 = 461,677			
Değer Düşüklüğü İçin Karşılık Ayrılması	/		

Satılmaya hazır finansal varlıklarda değer düşüklüğü özkaynaklarda muhasebeleştirilir ancak değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız göstergelerin olması durumunda yani değer düşüklüğünün sürekli olduğu anlaşılırsa, özkaynaklarda muhasebeleştirilen değer düşüklükleri özkaynaklardan çıkarılarak kâr ve zarar içinde yeniden sınıflandırılır. Sonraki dönemlerde özkaynağa dayalı satılmaya hazır finansal varlığın gerçeğe uygun değerinde artış olursa önceki dönemde kâr ve zararda muhasebeleştirilen değer düşüklükleri kâr ve zararda iptal edilemez varlığın değerinde meydana gelen artış özkaynaklarda muhasebeleştirilir.

Örneğin; işletme, satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırdığı borsada işlem gören nominal değeri 4 TL olan hisse senetlerinin 100.000 adedini 20.12.2012 tarihinde 4,5 TL'den satın almıştır. 31.12.2012 tarihinde hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 4,3 TL'ye düşmüştür.

20.12.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		450.000	
Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı			
	102 BANKALAR HESABI		450.000
4,5 x 100.000 = 450.000			
Alışın Kaydedilmesi	/		

31.12.2012			
5XX DİĞER KAPSAMLI GELİR FİNANSAL VARLIK DEĞER FARKLARI DEĞİŞİMİ HESABI		20.000	
	1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		20.000
	Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı		
0,2 x 100.000 = 20.000			
Gerçeğe Uygun Değer Azalışının Kaydedilmesi	/		

Satılmaya hazır finansal varlıkta meydana gelen değer azalışı başlangıçta özkaynakta muhasebeleştirilir. Ancak değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız göstergenin olması durumunda, yani değer azalışının sürekli hale gelmesi durumunda, bu değer düşüklüğü kâr ve zarara aktarılır.

31.12.2012			
654 KARŞILIK GİDERLERİ HESABI		20.000	
	1XX FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI		20.000
Değer Düşüklüğünün Kaydedilmesi	/		

TFRS 9'da gerçeğe uygun değerle değerlendirilen varlıklar için değer düşüklüğü hesaplanmaz. İtfa edilmiş maliyetle değerlendirilen varlıklar değer düşüklüğüne tabi olur. İtfa edilmiş maliyet, gerçeğe uygun değer ve maliyet değeri ile değerlendirilen finansal varlıkların değer düşüklüğü zararlarının ölçümü aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 5: Değer Düşüklüğü Zararlarının Ölçümü

Finansal Varlıklar	Değer Düşüklüğü Zararlarının Ölçümü
İtfa edilmiş maliyet (kredi ve alacaklar; vadeye kadar elde tutulan varlıklar; finansal borçlar)	Finansal araçların esas iskonto oranı kullanılarak iskonto edilen tahmini gelecek nakit akışlarının bugünkü değeri ve defter değeri arasındaki farklılık
Gerçeğe uygun değer (alım-satım amaçlı varlıklar, borçlar ve türevler; satışa hazır varlıklar)	Kazanç ya da kayıpta önceden muhasebeleştirilen herhangi değer düşüklüğü kaybindan daha az gerçeğe uygun değer ve elde etme maliyeti (net herhangi anapara geri ödemesi ve itfa) arasındaki farklılık
Maliyet (gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülemeyen)	Benzer finansal varlıklar için bugünkü piyasa geri dönüş oranında tahmin edilerek iskonto edilen gelecek nakit akışlarının bugünkü değeri ve finansal varlıkların defter değeri arasındaki farklılık

Kaynak: Epstein, Barry J., Eva K. Jermakowicz (2010), p.417.

Örneğin; Ay Anonim Şirketi'nin 01.11.2012 tarihinde yatırım amaçlı aşağıdaki özkaynak araçlarını elde ettiğini farz edelim.*

Menkul kıymet açıklaması	Elde etme maliyeti	Yılsonunda gerçeğe uygun değeri
1.000 hisse X adi hisse senedi	30.000 TL	34.000 TL
2.000 hisse Y imtiyazlı hisse senedi	110.000 TL	100.000 TL
1.000 hisse Z adi hisse senedi	55.000 TL	60.000 TL

Y imtiyazlı hisse senetleri, uzun vadeli yatırım amaçlı olarak satın alınmıştır. Ay Anonim Şirketi'nin X ve Z adi hisse senet yatırımlarını alım satım amaçlı olarak satın aldığı farz edelim. Bu kapsamda, satın alışlar aşağıdaki gibi kaydedilmelidir:

01.11.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		85.000	
Alım Satım Amaçlı Elde Tutulan Finansal Yatırımlar Hesabı			
X Adi Hisse Senedi			
Z Adi Hisse Senedi			
102 BANKALAR HESABI			85.000
30.000 + 55.000 = 85.000			
Satın Alışların Kaydedilmesi			

01.11.2012			
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI		110.000	
Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı			
Y İmtiyazlı Hisse Senedi			
102 BANKALAR HESABI			110.000
Satın Alışların Kaydedilmesi			

İşletmeler, 31 Aralık 2012'de aşağıdaki kayıtları yapmalıdır:

* Bu örnek, Epstein ve Jermakowicz (2010) s.412-422'den uyarlanmıştır.

31.12.2012		
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Alım Satım Amaçlı Elde Tutulan Finansal Yatırımlar Hesabı X Adı Hisse Senedi Z Adı Hisse Senedi	9.000	
679 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR HESABI		9.000
34.000 – 30.000 = 4.000 60.000 – 55.000 = 5.000 4.000 + 5.000 = 9.000 Gerçeğe Uygun Değer Artışının Kaydedilmesi		
/		

31.12.2012		
5XX DİĞER KAPSAMLI GELİR FİNANSAL VARLIK DEĞER FARKLARI DEĞİŞİMİ HESABI	10.000	
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı Y İmtiyazlı Hisse Senedi		10.000
110.000 – 100.000 = 10.000 Gerçeğe Uygun Değer Azalışının Kaydedilmesi		
/		

Böylece alım satım amaçlı finansal varlıkların değerindeki değişim kazanç ya da kayıpta muhasebeleşir, oysa satışa hazır finansal varlıkların değerindeki değişim özkaynakta biriktirilir. 10.000 TL değer düşüklüğünün sürekli hale gelmesi durumunda, aşağıdaki kayıt yapılmalıdır:

31.12.2012		
654 KARŞILIK GİDERLERİ HESABI	10.000	
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI HESABI		10.000
Değer Düşüklüğü İçin Karşılık Ayrılması		
/		

1 Nisan 2013'de Y imtiyazlı hisse senedindeki azalmanın geçici bir azalma olduğu, aslında Y imtiyazlı hisse senedinin değerinin 102.500 TL'ye çıktığı bilgisi yönetime gelmiştir. 2.500 TL'lik artışın kazanç ya da kayıptan ziyade özkaynaklara yansıtılması gerekir.

01.04.2013		
1XX FİNANSAL YATIRIMLAR HESABI Satılmaya Hazır Finansal Yatırımlar Hesabı Y İmtiyazlı Hisse Senedi	2.500	
5XX DİĞER KAPSAMLI GELİR FİNANSAL VARLIK DEĞER FARKLARI DEĞİŞİMİ HESABI		2.500
102.500 – 100.000 = 2.500 Artışın Kaydedilmesi		
/		

7. SONUÇ

Finansal piyasaların küreselleşmesi, uluslararası işletme sayısı ve uluslararası işlemlerin artması, finansal tabloların uluslararası alandaki tüm ilgili kişiler tarafından rahatlıkla anlaşılabilir tek tip bir finansal raporlamanın oluşumunu gerekli kılmıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından oluşturulan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, tüm dünyadaki işletmelerin uygulayabileceği, ülkelerin muhasebe uygulamalarında bir birlik oluşturmak için çeşitli muhasebe standartları yayımlamaktadır. Ayrıca bu yayımlanan standartlar, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler de dâhil olmak üzere dünyada birçok ülke tarafından finansal krizleri engellemek ve finansal tabloların karşılaştırılabilir olmasını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır.

Küreselleşen piyasalarda işlem gören işletmelerin finansal tablolarının anlaşılabilir, ihtiyaca ve gerçeğe uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olmasını sağlamak için muhasebe standartlarını uygulamak gerekmektedir. Yani IFRS, işletmelerin finansal tablolarının işletmenin gerçek durumunu yansıtan bilgiler sunmasını istemektedir.

Küresel piyasalarda faaliyet gösteren işletmelerin finansal araçlara büyük tutarlarda yatırım yapması ve bu araçların muhasebeleştirilmesinin oldukça karmaşık olması ve özellikle türev ürünlerin muhasebeleştirilmesine yönelik bir kavramsal çerçevenin eksik olması nedeniyle akademisyenler tarafından finansal araçların muhasebeleştirilmesi büyük ilgi görmüştür. Dünya genelinde finansal araç tutarlarının büyük miktarlara ulaşması, finansal araçların önem kazandığını göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- 13.01.2011 Tarih ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 88'e göre Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına uyma zorunluluğu nedeniyle Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları büyük bir önem kazanmıştır.
- Bir finansal varlığın gerçeğe uygun değeri; aktif piyasada kayıtlı bir fiyatla, yoksa değerlendirme yöntemleri ile belirlenmektedir.
- İtfâ edilmiş maliyet; finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsilini amaçlayan bir yönetim modeli kapsamında elde tutulması ve varlığın sözleşme hükümlerinin, belirli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesine ilişkin faiz ödemelerinin yapılmasına yönelik nakit akışlarına yol açması gibi koşulları sağlaması durumunda söz konusu olmaktadır.
- Bir finansal varlığı muhasebeleştirirken ilk önce, bu varlığın gerçeğe uygun değerinin tespit edilip edilemeyeceği, nakit akış özellikleri ve faiz tahsiline yol açıp açmadığı gibi özellikleri dikkate alınarak hangi sınıflandırma içerisinde gösterileceğine karar verilmektedir. Daha sonra bu finansal varlığın sözleşme özellikleri ve nakit akışları dikkate alınarak ve uygun değerlendirme ölçüsü ile değerlemeye tabi tutularak muhasebeleştirilmektedir.
- TMS/IFRS'lerin Tekdüzen Hesap Planı ile uyumlu olmaması nedeniyle bu hesap planında değişikliklerin yapılması ya da yeni bir hesap planının hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N. (3/2001). "IAS 39 Nolu Standart Hükümlerine Göre Menkul Kıymetler ve Finansal Duran Varlık İşlemlerinde Uygulanacak Muhasebe Politikaları", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, s.61-78.

Ankarath, N., Mehta K. J., Ghosh T. P., Alkafaji Y. A. (2010). Understanding IFRS Fundamentals International Financial Reporting Standards, Hoboken, New Jersey, USA: John Wiley & Sons, Inc.

Alexander, D., Nobes C. (2004). Financial Accounting An International Introduction, Second Edition, England: Financial Times Prentice Hall.

Demir, V. (02-06 Mart 2008). "TMS Kapsamında Finansal Araçlar ve Vergi Uygulamaları İle Karşılaştırılması", VI. Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu, Antalya: Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (ASMMMO), s.65-89.

Demir, V., Bahadır O. (Eylül 2007). "UFRS (TFRS)'deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 23, s.65-79.

Epstein, B. J., Jermakowicz E. K. (2010). Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards, Hoboken, New Jersey, USA: John Wiley & Sons, Inc.

King, A. M. (2008). Executive's Guide to Fair Value, Profiting from the New Valuation Rules, Hoboken, New Jersey, USA: John Wiley & Sons, Inc.

Levinson, M. (Şubat 2007). Finansal Piyasalar Kılavuzu, Ankara: Liberte Yayınları 134.

Mısırlıoğlu, İ. U. (Mart-Nisan 2008). "Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi", Mali Çözüm Dergisi, Sayı:86, s.65-81.

Needles, B. E., Powers M., Crosson S. V. (2011). Principles of Accounting, Eleventh Edition, USA: Cengage Learning.

Örten, R., Kaval H., Karapınar A. (Haziran 2010). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları, 4. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özerhan, Y., Yanık S. (2012). IFRS/IAS İle Uyumlu TMS/TFRS Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları, 2. Baskı, TÜRMOB Yayınları-427.

Özkan, M., Terzi S. (Mart-Nisan 2009). "Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünün Uluslararası Muhasebe Standartları ve Amerikan Muhasebe Standartları (SFAS) Açısından İncelenmesi, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 92, s.23-50.

Ramirez, J. (2007). Accounting for Derivatives, Advanced Hedging Under IFRS, England: John Wiley & Sons Ltd.

Ryan, S. G. (2007). Financial Instruments and Institutions, Accounting and Disclosure Rules, Second Edition, Hoboken, New Jersey, USA: John Wiley & Sons, Inc.

Sağlam, N., Şengel S., Öztürk B. (Editörler) (2009). UFRS-UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Yorum-Açıklama-Örnekler, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş Üçüncü Baskı, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Tokay, S. H., Deran A., Aktaş R. (2005). "Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi", XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muğla Üniversitesi, s.3-31.

Tokay, S. H., Deran A. (Mart 2009). "Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda Gerçeğe Uygun Değer Ölçüsünün Kullanımı", MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt:11, Sayı: 1, s.149-188.

Whittington, G. (2008). "Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View", ABACUS, Vol. 44, No. 2, s.139-168.

Zack, G. M. (2009). Fair Value Accounting Fraud New Global Risks & Detection Techniques, Hoboken, New Jersey, USA: John Wiley & Sons, Inc.

TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı, 28.10.2011 Tarih ve 28098 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 217 Sıra No'lu Tebliğ.

TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı, 28.10.2011 Tarih ve 28098 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 217 Sıra No'lu Tebliğ.

TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar Standardı, 13.05.2009 Tarih ve 27227 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 149 Sıra No'lu Tebliğ.

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı, 28.10.2011 Tarih ve 28098 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 217 Sıra No'lu Tebliğ.13.01.2011 Tarih, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.

